

УДК 351.74

DOI: 10.31732/ 2708-339X-2022-04-69-73

ФУНКЦІЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ ЯК ЮРИДИЧНА КАТЕГОРІЯ**Корольова В.В.**

Кандидат юридичних наук., доцент, доцент кафедри державно-правових дисциплін, Університет «КРОК», м. Київ, вул. Табірна, 30-32, 03113, Україна,
тел. (044) 455-57-12, e-mail.: ViktoriyaV@krok.edu.ua,
ORCID: 0000-0003-2998-6144

FUNCTIONS OF THE POLICE OF UKRAINE AS A LEGAL CATEGORY**Koroleva V.V.**

Ph.D. in Law, Associate Professor, Department of State and Legal Disciplines,
«KROK» University, Kyiv, st. Tabirna, 30-32, 03113, Ukraine,
tel. (044) 455-57-12, e-mail.: ViktoriyaV@krok.edu.ua,
ORCID: 0000-0003-2998-6144

Анотація. У статті досліджено поняття основних функцій Національної поліції України. Розуміння сутності цих функцій сприяє чіткому визначенню ролі та місця поліції в системі органів публічної влади. Під функціями розуміють основні напрями впливу права на суспільні відносини, що відображають його сутність і соціальне призначення у суспільстві, а також способи організації суспільних відносин. Функції безпосередньо спрямовані на виконання завдань, що стоять перед суспільством. Функції відображають зміст діяльності виконавчої влади, значною мірою характеризують сутність держави та її соціальне призначення. Формування правової держави, зміцнення законності й правопорядку вимагають удосконалення та підвищення роботи органів Національної поліції, основним завданням яких є служіння суспільству шляхом забезпечення охорони прав і свобод людини, протидії злочинності, підтримання публічної безпеки й порядку. Тому функції поліції перед усім повинні бути направлені на проведення превентивної та профілактичної діяльності кримінальних та інших правопорушень. В науковому плані функції поліції – питання складне та багатоаспектне, що може бути розкрито як самостійна категорія поліції, яка походить від його сутності та відображає призначення у суспільстві. Ми підтримуємо точку зору вчених про те, що функціональне призначення поліції має вихідний, основоположний характер, оскільки визначає його роль і значення для розвитку і розбудови самого громадянського суспільства і держави. Функції поліції є похідними від завдань і розкривають зміст діяльності Національної поліції України. У зв'язку з цим діяльність поліції здійснюється у двох напрямках: внутрішньому і зовнішньому. Запропоновано визначення функцій Національної поліції України як визначені та закріплені на правовому рівні напрями діяльності суб'єктів поліцейської діяльності, які є взаємопов'язаними та взаємоузгодженими і спрямовані на вирішення поставлених перед нею завдань. На підставі аналізу Закону України «Про Національну поліцію» запропоновано виокремити два блоки основних функцій поліції: внутрішньо-організаційні та зовнішні.

Ключові слова: Національна поліція, функції, завдання, суспільство, держава.

Формул: 0, рис.: 0, табл.: 0, бібл: 7.

Annotation. The article examines the concept of the main functions of the National Police of Ukraine. Understanding the essence of these functions contributes to a clear definition of the role and place of the police in the system of public authorities. Functions are understood as the main directions of influence of law on social relations, which reflect its essence and social purpose in society, as well as ways of organizing social relations. Functions are directly aimed at fulfilling the tasks facing society. The functions reflect the content of the activities of the executive power, to a large extent characterize the essence of the state and its social purpose. The formation of the rule of law, the strengthening of law and order, require the improvement and improvement of the work of the National Police, whose main task is to serve society by ensuring the protection of human rights and freedoms, combating crime, and maintaining public safety and order. Therefore, the functions of the police should first of all be directed to preventive and prophylactic activities of criminal and other offenses. From a scientific point of view, the function of the police is a complex and multifaceted issue, which can be revealed as an independent category of the police, which derives from its essence and reflects its purpose in society. We support the point of view of scientists that the functional purpose of the police has an initial, fundamental character, as it determines its role and significance for the development and construction of civil society and the state itself. The functions of the police are derived from tasks and reveal the content of the activities of the National Police of Ukraine. In this regard, police activity is carried out in two directions: internal and external. It is proposed to define the functions of the National Police of Ukraine as defined and fixed at the legal level the areas of activity of the subjects of police activity, which are interconnected and mutually coordinated and aimed at solving the tasks set before it. Based on the analysis of the Law of Ukraine "On the National Police", it is proposed to distinguish two blocks of the main functions of the police: intra-organizational and external.

Keywords: National police, functions, tasks, society, state.

Formulas: 0, fig.: 0, tabl.: 0, bibl.: 7.

Постановка проблеми. Діяльність Національної поліції України пов'язана з виконанням завдань щодо надання поліцейських послуг у сферах: 1) забезпечення публічної безпеки і порядку; 2) охорони прав і свобод людини, а також інтересів суспільства і держави; 3) протидії злочинності; 4) надання в межах, визначених законом, послуг з допомоги особам, які з особистих, економічних, соціальних причин або внаслідок надзвичайних ситуацій потребують такої допомоги [1, ст. 2]. При цьому важливим є правильне тлумачення поняття функцій, що сприятиме чіткому розумінню способів вирішення вказаних завдань, а також визначенню ролі та місця поліції в системі органів публічної влади.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Окремі аспекти означеної проблеми розглядалися у працях таких дослідників, як В. Б. Авер'янова, О. М. Бандурки, Ю. П. Битяка, Ю. М. Бисаги, А. М. Колодія, О. Н. Ярмиша та ін.

Не вирішені раніше частини загальної проблеми. Попри плідну працю згаданих науковців, нове законодавство у сфері забезпечення публічної безпеки і порядку Національною поліцією потребує подальшого теоретичного вивчення та вдосконалення, зокрема необхідно визначити зміст такого поняття як «функція», що властива діяльності Національної поліції України.

Метою статті є з'ясування стану наукової дискусії щодо розуміння та класифікації функцій Національної поліції України.

Виклад основного матеріалу дослідження. Розвиток української правової держави відбувається в умовах системного реформування всіх гілок державної влади. Реформа передбачає приведення державного механізму у відповідність із функціями та завданнями, які покладаються на органи державної влади, усунення протиріч між державними інституціями, а також створення дієвого контрольного механізму з боку громадськості. Основний Закон України проголошує людину найвищою соціальною цінністю у демократичній,

соціальній, правовій державі [2, ст. 3], а тому одним із найважливіших напрямів реалізації цього принципу, на нашу думку, є забезпечення охорони прав і свобод людини, протидії злочинності, підтримання публічної безпеки і порядку.

Саме ця проблема набула першочергового значення в рамках створення Національної поліції України. У ст. 1 Закону України «Про Національну поліцію» від 2 липня 2015 року зазначено, що Національна поліція України (поліція) – це центральний орган виконавчої влади, який служить суспільству шляхом забезпечення охорони прав і свобод людини, протидії злочинності, підтримання публічної безпеки і порядку [1].

Реформа правоохоронної системи передбачає в тому числі і коригування завдань і функцій поліції.

В юридичній літературі під функціями права розуміють основні напрями впливу права на суспільні відносини, що відображають його сутність і соціальне призначення у суспільстві, а також способи організації суспільних відносин. Функції права безпосередньо спрямовані на виконання завдань, що стоять перед суспільством [3, с. 302].

Функції поліції в науковому плані – питання складне та багатоаспектне, що може бути розкрито як самостійна категорія поліції, яка походить від його сутності та відображає призначення у суспільстві.

Самостійність функцій поліції доводиться не лише їх місцем в системі правових явищ, але і їх місцем в понятійно-категоріальному апараті юридичної науки. Тому і наукове дослідження функцій поліції як явища багатоаспектного плану, потребує визначення особливостей співвідношення функцій поліції з іншими правовими категоріями, характеристики його ознак та надання визначення вказаному поняттю. Саме за допомогою формально-юридичного методу функції поліції можливо розкрити як автентичне поняття юридичної науки, яке наділене самостійними ознаками, які відмежовують його від інших суміжних категорій юриспруденції. Виконання вказаної задачі надасть змогу встановити місце функцій поліції в системі понятійно-категоріального апарату, виокремити та

провести аналіз основних ознак функцій поліції, а також удосконалити визначення поняття «функції поліції».

В юридичній науці проблематика понятійності «функцій поліції» вивчається досить детально, проте однозначного розуміння визначення вказаного поняття, а також характеристики його ознак, не вироблено. Ускладнює наукове пізнання понятійності функцій поліції міждисциплінарний характер їх дослідження, що розкриваються не лише як явище теоретико-правового плану, але і як явище галузевого плану, результатом чого стало накопичення наукових праць, в яких досліджено або теоретико-правові аспекти поліції, або питання практики здійснення правоохоронної діяльності в тій чи іншій галузі. Водночас поняття функцій поліції в теоретико-правовому плані розкрито досить непослідовно та неоднозначно.

Зазначеним вище обґрунтовується актуальність наукового пізнання поняттєвих закономірностей «функцій поліції», що зумовлює необхідність ґрунтовної розробки їх ознак та формулювання відповідного поняттєвого визначення функціонального призначення поліції.

Розглядаючи проблематику функціонального призначення поліції слід наголосити, що в юридичній літературі погляди вчених на вказане питання мають досить різновекторний характер.

Ми підтримуємо точку зору вчених про те, що функціональне призначення будь-якого явища чи інституції громадянського суспільства або держави, в тому числі і поліції, має вихідний, основоположний характер, оскільки визначає його роль і значення для розвитку і розбудови самого громадянського суспільства і держави. Тому і наукове дослідження особливостей функціонального призначення відповідного явища чи інституції потребує першочергової уваги зі сторони науковців, оскільки встановлення закономірностей функціонування має бути закладено в основу вдосконалення та розбудови відповідного явища або інституції.

Отже, і функціональне призначення поліції як ключової юридичної категорії потребує належного наукового дослідження та переосмислення відповідно

до поточних процесів розбудови правової системи.

В юридичній літературі спостерігається досить неоднозначний підхід до характеристики поняття функцій поліції.

Узагальнення доктринальних підходів до розуміння поняття функцій поліції вченими також не проводилося, що вносить певний елемент безсистемності розвитку розуміння функцій поліції як самостійної юридичної категорії.

Спробуємо проаналізувати існуючі підходи до розуміння поняття функцій поліції та здійснити їх узагальнення.

Розуміння функцій поліції вченими насамперед пов'язується із певними нормативно визначеними напрямками діяльності.

Виходячи з того, що поліція – є явищем складним, багатоаспектним, діяльність якого реалізується в межах різних сфер життєдіяльності суспільства, є підстави для виокремлення функцій поліції, під якими розуміють сукупність напрямів діяльності поліції. Таке розуміння функцій поліції, є одним із найпоширеніших в юридичній науці та, на наше переконання, його можливо умовно назвати як такий, що має формально-юридичний характер. Відповідно до зазначеного підходу функції поліції визначаються як чітко визначені та закріплені на правовому рівні напрями діяльності суб'єктів поліцейської діяльності, які є взаємопов'язаними і взаємоузгодженими.

Досить поширеним в юридичній літературі є розуміння функцій поліції, що розкривається шляхом конкретного перерахування напрямів діяльності поліції та визначення змісту функціонування поліції в межах цих напрямів. При такому підході вчені намагаються розкрити предметно, які напрями функціонування в правовій сфері забезпечує поліція, в чому полягає їх зміст та яким чином досягається результат функціонування поліції. Такий підхід умовно можливо назвати діяльнісним, який в основу розуміння функцій поліції закладає ідею конкретних напрямів діяльності поліції, їх змісту, механізму здійснення та конкретного результату, що має бути досягнуто.

О. С. Проневич розглядає функції поліції як такі, що відображають напрями її діяльності, котрі виявляються як: 1) адміністративна функція (адміністративно-виконавча; виконавчо-примусова); 2)

оперативно-розшукова; 3) кримінально-процесуальна (слідча); 4) превентивно-соціальна (профілактична (попереджувально-профілактична), соціально-сервісна; 5) охоронна [4, с. 142-145].

М. Ф. Криштанович, виділяє наступні функції поліції: 1) адміністративну, яка характеризує виконавчо-розпорядчу діяльність її апаратів, служб і підрозділів щодо організації та практичного здійснення забезпечення публічної безпеки й порядку; 2) профілактичну (превентивну), яка спрямована на запобігання вчиненню правопорушень; 3) кримінально-процесуальну, яка передбачає, що поліція організовує своєчасне реагування на заяви та повідомлення про кримінальні правопорушення, а також здійснює досудове розслідування кримінальних правопорушень у межах визначеної підслідності; 4) оперативно-розшукову, яка передбачає здійснення нею оперативно-розшукової діяльності, спрямованої на розшук осіб, які переховуються від органів досудового розслідування, слідчого судді, суду, ухиляються від виконання кримінального покарання, пропали безвісти, та інших осіб у випадках, визначених законом; 5) дозвільну, яка характеризується, зокрема тим, що вона має право видавати та погоджувати дозвільні документи у сфері безпеки дорожнього руху; здійснювати контроль за дотриманням фізичними та юридичними особами спеціальних правил та порядку зберігання і використання зброї, спеціальних засобів індивідуального захисту й активної оборони, боєприпасів, вибухових речовин і матеріалів, інших предметів, матеріалів і речовин, на які поширюється дозвільна система органів поліції; 6) охоронну, яка спрямована на здійснення охорони об'єктів державної власності у випадках та порядку, які визначені законом та іншими нормативно-правовими актами, а також має право на участь у здійсненні державної охорони; 7) сервісну, яка передбачає вживання нею всіх можливих заходів для надання невідкладної, допомоги особам, які постраждали внаслідок кримінальних чи адміністративних правопорушень, нещасних випадків, а також особам, які

опинилися в ситуації, небезпечній для їхнього життя чи здоров'я; 8) інформаційного забезпечення, яка передбачає, що поліція в межах визначеної законодавством інформаційно-аналітичної діяльності має право: – формувати бази (банки) даних; – користуватися наявною базою даних і базою даних інших органів державної влади; – здійснювати належну всю інформаційно-пошукову та аналітичну роботу; – здійснювати інформаційну взаємодію з іншими органами державної влади України, органами правопорядку іноземних держав і міжнародними організаціями; 9) міжнародного співробітництва. Національна поліція має право виконувати в межах своєї компетенції запити органів правопорядку (правоохоронних органів) [5, с. 193-194].

В свою чергу, Д. С. Денисюк зазначає, що функціями поліції є такі: 1) соціальна та сервісна; 2) превентивна та профілактична; 3) кримінально-процесуальна; 4) оперативно-розшукова; 5) дозвільна; 6) охоронна; 7) матеріально-технічного забезпечення; 8) міжнародного співробітництва; 9) інформативного забезпечення; 10) науково-методична; 11) кадрова; 12) соціально-правового захисту [6, с. 115-117].

Нами підтримується дана позиція автора, оскільки виокремлення вказаних функцій базується на положеннях Закону України «Про Національну поліцію».

Функції поліції є похідними від завдань. У зв'язку з цим діяльність поліції здійснюється у двох напрямках: внутрішньому і зовнішньому. Якщо внутрішні функції спрямовані на створення належних умов роботи окремого поліцейського (наприклад, порядок проходження служби патрульними поліцейськими) чи всієї структури поліції (матеріально-технічне забезпечення тощо). У свою чергу, у зовнішніх функціях відбивається сама суть створення поліції – його практична значущість, це ті напрямки діяльності, виконання яких становить головний зміст її роботи, застосування поліцейськими владних повноважень (приписів), визначених законодавством. Тому, виходячи зі змісту завдань поліції, наприклад, зовнішню діяльність патрульної поліції можна розмежувати на такі види: забезпечення публічної безпеки і порядку в громадських місцях; контроль за безпекою дорожнього руху транспорту й пішоходів; забезпечення паспортного режиму,

перебування на території регіону (країни) іноземців та осіб без громадянства; надання допомоги громадянам, державним органам тощо; припинення і запобігати правопорушень і злочинів; застосування поліцейських заходів; притягнення винних осіб до адміністративної відповідальності; здійснення превентивної (профілактичної) діяльності у сфері забезпечення публічної безпеки і порядку. В теорії управління функції поділяють на: 1) основні; 2) забезпечувальні (ресурсні, допоміжні); 3) управлінські чи загального керівництва (організаційно-інспекційні) [7, с. 224-225].

Отже, функції Національної поліції України – це визначені та закріплені на правовому рівні напрями діяльності суб'єктів поліцейської діяльності, які є взаємопов'язаними і взаємоузгодженими та спрямованими на вирішення поставлених перед нею завдань. На підставі аналізу Закону України «Про Національну поліцію» можливо виокремити два блоки основних функцій поліції: внутрішньо-організаційні та зовнішні.

Література:

1. Про Національну поліцію: Закон України від 02.07.2015. Відомості Верховної Ради України. 2015. № 40-41. Ст. 379.
2. Конституція України. Відомості Верховної Ради України. 1996. № 30. Ст. 141
3. Кравчук М. В. Теорія держави і права (опорні конспекти): навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. Вид. 3-є, змін. й доп. Київ: Алерта, 2014. 608 с.
4. Проневич О. С. Функції поліції (міліції): нормативно-доктринальна інтерпретація. Право і безпека. №4. 2010. С. 141-146.
5. Криштанович М. Ф. Функції Національної поліції України в системі забезпечення публічної безпеки й порядку в державі. Публічне управління у сфері державної безпеки та митної справи. № 2 (25). 2020. С. 192-195.
6. Денисюк Д. С. Функції національної поліції: поняття та класифікація. Юридичний електронний науковий журнал. №4. 2016. С.114-117.
7. Теорія управління в органах внутрішніх справ: Навчальний посібник / За ред. В.А. Липкана. К.: КНТ, 2007. 884 с.

Reference:

1. The Verkhovna Rada of Ukraine (2015), The Law of Ukraine "On National Police". Vidomosti Verkhovnoyi Rady Ukrainy. 2015. № 40-41. St. 379.
2. The Verkhovna Rada of Ukraine (1996), The Law of Ukraine "On Constitution of Ukraine", Vidomosti Verkhovnoyi Rady Ukrainy. 1996. № 30. St. 141.
3. Kravchuk, M.V. (2014), *Teoriia derzhavy i prava [Theory of state and law]*, Kyiv, Ukraine.
4. Pronevych, O.C. (2010), "Functions of the police (militia): regulatory and doctrinal interpretation", *Pravo i Bezpeka*, vol. 4, pp. 141-146.
5. Kryshchanovych, M.F. (2020), "Functions of the National Police of Ukraine in the system of ensuring public safety and order in the state", *Publichne upravlinnia u sferi derzhavnoi bezpeky ta mytnoi spravy*, vol.2(25), pp. 192-195.
6. Denysiuk, D.S. (2016), "Functions of the national police: concepts and classification", *Yurydychnyi elektronnyi naukovi zhurnal*, vol.4, pp. 114-117.
7. Lipkan, V.A. (2007), *Teoriia upravlinnia v organah vnytrishnih sprav: pidruchnyk [Theory of management in internal affairs bodies]*, Kyiv, Ukraine.

Стаття надійшла до друку 20. 03.2022